

Petar Strčić

Arhiv Hrvatske, Zagreb, Marulićev trg 21

ARHIVSKI VJESNIK — TRI DECENIJA NOVE SERIJE

UDK 930.25 (058)

Pred gotovo devet decenija započeo je svoj život »Arhivski vjesnik« Arhiva Hrvatske u Zagrebu, tada »Vjestnik« Kraljevskoga hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva. Značajan je to bio čin u doba kada se hrvatska historiografija intenzivno razvijala, a rastao interes i za arhivistiku i pomoćne historijske znanosti, te za objavljivanje građe. Međutim, od vremena prestanka izlaženja »Arkiva za povjestnicu jugoslavensku« u polovini 70-ih godina nije bilo posebnoga glasila koje bi to zanimanje na osobit način i njegovalo i razvijalo, iako je i Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u svojim edicijama izdavala izvore.

Tadašnji rukovodilac Arhiva Ivan Bojničić s uspjehom je krenuo u akciju i god. 1898. dobio banovu dozvolu da može od 1899. god. izdavati »Vjestnik« — zbornik radova. Tako se započelo s ostvarenjem osnovnih točaka zacrtanoga programa — razjašnjavanjem arhivskih i arhivističkih problema te drugih arhivskih institucija; pisat će se i o preuzimanju arhivske građe u arhiv, o povijesti arhiva i arhivske službe, o životu i djelu pojedinih zaslužnih arhivista, o suradnji između Arhiva i registra-turnih te drugih institucija, o kulturnom i prosvjetnom animiranju širih krugova javnosti za arhivske probleme; objavljavani će biti i članci iz oblasti pomoćnohistorijskih znanosti, iz znanstvene sfere povijesti, osobito historije domaćeg prava, uprave i povijesti kulture, te članci na polju kritike, bibliografije i sl. Bojničić je pisao u »Našoj zadaći« (uvodni tekst) u prvome svesku »Vjestnika« (str. 1.): »Osjeća se nadalje, potreba organa, koji će posredovati između arkivarâ i zemaljskih činovnika i historičarâ. Arkivari bo moraju ovima u susret ići, te činovnicima pokazati gdje i kako mogu naći bitna pomagala za zemaljsku upravu, historičarima pako, kako mogu historičko blago arkiva upotrebiti za znanost. S druge strane moraju opet i pravnici i historičari sudjelovati kod tumačenja važnijih arkivalija, te svojim znanstveim radom uplivati na podignuće i razvitak arkiva.«.

U skladu s tako zacrtanima zadacima i ciljevima započeo se ostvarivati ambiciozno postavljeni program »Vjestnika«, koji je taj zbornik ubrzo svrstao uz bok tada najpoznatijih historijskih časopisa i zbornika u nas, u ovom slučaju onih koje je tada edirala Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, također u Zagrebu.

Prvi i drugi svjetski rat privremeno su prekinuli ili omeli do tada postignutu zaista plodnu i sadržajnu izdavačku djelatnost naših prethodnika, s jednom promjenom u nazivu od 1925. godine — od tada je to »Vjesnik« Kraljevskog državnog arhiva (te »Vjesnik« Hrvatskog državnog arhiva za tzv. NDH).

Urednici — poslije dra Ivana Bojničića pl. Kninskog — bili su dr Emilije pl. Laszowski i prof. dr Josip Matasović.

Već je međuratna ekipa arhivskih radnika dopunila ranije zacrtan program, u skladu s novim pogledima i tekovinama arhivistike i pomoćnopovijesnih nauka, no, novi napredak osobito se vidi u četvrtoj, poslijeratnoj seriji koja je u život krenula god. 1958, u periodu znatnih promjena u životu jugoslavenskih naroda i narodnosti općenito, a posebno na samoupravnom polju. U tome zadnjem razdoblju glasilo je obnovljeno, ali pod novim nazivom — »Arhivski vjesnik«, a glavni i odgovorni urednik postao mu je novi direktor Arhiva Hrvatske Bernard Stulli. Određene su mu, donekle, i nove smjernice — objavljivanje arhivske građe, inventara i arhivskih fondova, rasprava, recenzija i bilješki o literaturi iz oblasti arhivistike i pomoćnih povijesnih nauka, te bibliografija; precizirano je: »Glavni dio sadržaja bio bi posvećen publiciranju nove arhivske građe i studijskom tretiranju važnijih problema arhivista« (sv. 1, str. 9). Naravno, pretpostavlja se uska suradnja s arhivistima i historičarima Hrvatske odnosno Jugoslavije. Sastav prvog uredništva četvrte serije »Vjestnika« bio je ovakav: Mirko Androić, Dinko Foretić, Krešimir Nemeth, Bernard Stulli, Zdravko Šundrica, Josip Vidmar i Bartol Zmajić. Dio njih već su pokojnici pa ih se i ovom prigodom treba sa zahvalnošću sjetiti, kao i onih još živih i aktivnih.

U ovom periodu u »Vjesniku« su sadržajno zahvaćeni svi krajevi Hrvatske, obrađeno je vrlo mnogo važnih tema iz arhivistike i pomoćnih historijskih znanosti, iz historije i drugih oblasti te grana društvenih nauka i kulture. Tu su i temeljne znanstvene rasprave i prvorazredna građa, što su ih objavljivali i priređivali vrlo poznati naši i strani znanstveni i stručni radnici. Ne možemo sve autore spomenuti, niti ukazati na sve značajne priloge (o tome je — period 1899—1979. godine — Ružica Kolarević-Kovačić objavila bibliografiju u »Arhivskom vjesniku«, sv. 23/1980, str. 1—47). No, ipak je potrebno spomenuti izvanrednog člana JAZU i sveuč. prof. Josipa Adamčeka koji je s Ivanom Filipovićem, dr Matom Križmanom, Metodom Hrgom, mr. Josipom Kolanovićem i Miljenkom Pandžićem dao novu građu o seljačkoj buni iz 1573. godine, te o bunama u kasnijim razdobljima. Tu je i pok. Stjepan Bačić s više korisnih tekstova osobito o vanjskoj službi u arhivima. Rad prof. dra Iva-

na Beuca »Rukopisna ostavština Vjekoslava Spinčića« jedan je od temeljnih za proučavanje Istre i Kvamnerskih otoka u XIX. i XX. stoljeću, kao što su to i radovi Sulejmana Barjaktarevića o turskim dokumentima u historijskim arhivima Dubrovnika i Zadra, pok. Ivana Filipovića o načelima naučno-kritičkog objavljivanja arhivskih dokumenata, prof. dra Dinka Foretića o radničkom pokretu u Dalmaciji, Metoda Hrga o arhivu Zagrebačkog kaptola, prof. dra Igora Karamana o ekonomskoj povijesti Hrvatske, Mare Knopfmaher i Davora Gavrina o ZAVNOH-u, dra Josipa Lučića o Dubrovniku, Miljenka Pandžića o srednjovjekovnoj povijesti Hrvatske, Josipe Paver o radničkom pokretu, Tatjane Ribkin-Puškadije o restauraciji i konzervaciji građe, dra Bernarda Stullija o arhivskoj službi i arhivistici, sveuč. prof. dra Jaroslava Sidaka o više povijesnih tema, Josipa Vidmara o revolucionarnom pokretu 1917—1919. godine, pok. Bartola Zmajića iz heraldike i sfragistike — itd, itd. Tu su i neke veće cjeline — članci s kronologijom boravka Josipa Broza Tita u Hrvatskoj i o izvorima u Hrvatskoj 1942. u arhivima SRH, te regesti dokumenata o ustanku u Hrvatskoj 1941. godine, na primjer. Naravno, zahvaćena je i problematika nekih novijih aktivnosti — na polju filma i mikrofilma te informacijskih znanosti (pri Arhivu Hrvatske rade kao njegovi odjeli Kinoteka Hrvatske, Dokumentaciono-informativni centar, Fotolaboratorij i Odjel za restauriranje i konzerviranje).

Dakako, »Arhivski vjesnik« povremeno je upadao i u krizu, ali ne u stručnom, sadržajnom pogledu, već u izdavačko-financijskom dijelu života — više se nisu mogli izdavati tako opsežni svesci (npr. prvi je u novoj seriji 1958. god. imao čak 622 strana), tako da su od 1974. god. započeli izlaziti dvobrojevi; sa br. 21 nastao je pravi lom iako je dobio lijepu grafičku opremu — on je pokrivaio god. 1978—1979, ali je izašao tek 1980. godine, a štampan je na 480 stranica, dok je 23 bilo moguće te iste godine objaviti tek na — 47 stranica! I dalje je imao na raspolaganju kvalitetne tekstove, ali dosta teško uspjelo se od tada namaknuti nešto novaca i ustaliti godišnje izlaženje »Vjesnika« na oko 200 štampanih stranica.

Međutim, kad se nije moglo nastaviti s većim opsegom »Vjesnika«, krenulo se drugim putem, i to vrlo uspješno. Naime, u međuvremenu je pokrenuta nova serija — Posebna izdanja »Arhivskog vjesnika«, pa su u njoj objavljene ove edicije: 1. Mira Kolar-Dimitrijević, »Gospodarska problematika ZAVNOH-a. Izbor iz građe o soli.«, 1984, str. 144; 2. Rita Tolomeo, »Korespondencija Josip Juraj Strossmayer — Cesare Tondini de Quarengi«, 1984, str. 206; 3. Josip Adamček i dr., »Seljačke bune u Hrvatskoj u XVII. stoljeću. Građa.«, 1985, str. 646; 4. Martin Modrušan, »Sigurnosno mikrofilmiranje u arhivima sa posebnim osvrtom na arhive u SR Hrvatskoj«, 1986, str. 117; 5. Ružica Kolarević-Kovačić, Petar Strčić, »Bibliografija dra Bernarda Stullija«, 1987, str. 46; 6. Ivan Očak, »Afera Diamanstein. Prvi antikomunistički proces u Kraljevini SHS (1919.)«, 1988. godine, te dva sveska »Hrvatskih kraljevinskih konferen-

cija« (1985. i 1988, priredili Josip Kolanović, Andrija Lukinović i Vesna Šojat). Objavljeno je i djelo (suizdavaštvo) dra Ivana Beuca, »Povijest institucija državne vlasti Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije. Pravnopovijesne studije« (1985). Edirano je više kataloga izložbi, dokumenata i knjiga, čiji je autor Josipa Paver, a govore o NOB-u Hrvatske 1941. (1981), 1942. (1982), 1943. (1983), 1944. (1984) i 1945. (1985), kao i katalog izložbe »Dokumenta zagrebačkih sportskih organizacija od kraja 18. st. do 1941« (1987).

»Arhivski vjesnik« odgovorio je zadacima koje su zacrtali dr Ivan Bojničić i dr Bernard Stulli, i naznačili u prvom broju, koji je izašao 1899, i u prvom broju nove serije, koji je objavljen 1958. godine. U toku svoga višedesetljetnoga razvoja postao je ugledna edicija u znanstvenome i kulturnom svijetu, a najnovija serija to visoko mjesto ima zahvaliti u prvom redu dru Bernardu Stulliju, sada, na žalost, već pokojniku, pokretaču zadnje serije i njezinu glavnom i odgovornom uredniku do 23. sveska, do 1980. godine. Završetak svojega trećega desetljeća zadnja serija »Arhivskog vjesnika« obilježava na poseban način — u njega ulazi čak sa dva sveska u jednoj godini (sv. 30 i 31), što, možda, budi nadu da će budućnost toga glasila biti mnogo sigurnija i još plodnija.